

# ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ ЛІНГВІСТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

## FORMATION OF SOFT SKILLS OF FUTURE PRIMARY SCHOOL SPECIALISTS IN THE PROCESS OF MASTERING EDUCATIONAL COMPONENTS OF LINGUISTIC DIRECTION

Нові виклики суспільно-політичного, економічного, культурного розвитку України і світу в XXI столітті зумовлюють кардинальну трансформацію парадигми системи освіти, головним завданням якої є формування ключових та предметних компетентностей здобувачів освіти, готовність до ефективного виконання професійних функцій і повноцінної участі в усіх сферах життя. Публікація присвячена висвітленню актуального питання організації освітнього процесу закладів вищої педагогічної освіти, а саме формуванню комплексу міжпрофесійних, універсальних, соціальних навичок (soft skills) як необхідної складової професіограми сучасного вчителя початкової школи відповідно до вимог нормативно-правових актів: закону України «Про освіту», Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» за професією «Вчитель-фаховий молодший бакалавр (із зазначенням спеціальності, предметної спеціальності, спеціалізації, інтегрованого(их) курсу(ів))», Державного стандарту загальної початкової освіти.

Робота акцентує увагу на тому, що сучасний динамічний освітній процес, який набуває суб'єкт-суб'єктності, змінює соціальні ролі (учні стають активними учасниками пізнавальної діяльності, вчитель виконує функції наставника-консультанта, тьютера, координатора), що вимагає реалізації комунікативно-діялісного підходу в системі формування soft skills фахівців початкової школи засобами ефективних освітніх технологій.

На основі аналізу і узагальнення досвіду роботи викладачів словесних дисциплін Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради доведено дієвість синтезу елементів технології проблемного навчання, технології інтерактивного навчання, зокрема дебатної гри, проєктної роботи, у системі формування soft skills студентів вищих закладів педагогічної освіти України.

**Ключові слова:** вища педагогічна освіта, навички XXI століття, soft skills, сучасні технології навчання, комунікативно-діялісний підхід, дискусія, дебатна гра, проєктна робота.

New challenges of socio-political, economic, and cultural development of Ukraine and the world in the 21st century determine a radical transformation of the paradigm of the education system, the main task of which is the formation of key and subject competencies of education seekers, readiness for the effective performance of professional functions and full participation in all spheres of life.

The publication is dedicated to highlighting the current issue of organizing the educational process in higher pedagogical education institutions, namely, the formation of a complex of interprofessional, universal, soft skills as a necessary component of the professional standard of a modern primary school teacher in accordance with the requirements of regulatory legal acts: the Law of Ukraine «On Education», the Professional Standard «Teacher of a General Secondary Education Institution» for the profession «Teacher-Specialized Junior Bachelor (with indication of specialty, subject specialty, specialization, integrated course(s))», the State Standard of General Primary Education.

The work focuses on the fact that the modern dynamic educational process, which acquires subject-subjectivity, changes social roles (students become active participants in cognitive activity, the teacher performs the functions of mentor-consultant, tutor, coordinator), which requires the implementation of a communicative and activity approach in the system of forming soft skills of primary school specialists using effective educational technologies.

The effectiveness of the synthesis of elements of problem-based learning technology, interactive learning technology, in particular, debate game, project work, in the system of forming soft skills of students of higher pedagogical education institutions of Ukraine has been proven based on the analysis and generalization of the experience of teachers of verbal disciplines of the Municipal Institution of Higher Education «Lutsk Pedagogical College» of the Volyn Regional Council.

**Key words:** higher pedagogical education, 21st century skills, soft skills, modern learning technologies, communicative and activity approach, discussion, debate game, project work.

УДК 378.091.31-043.83:81'1  
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/83.1.17>

**Бляшевська А.В.,**  
канд. пед. наук, доцент,  
викладач іноземної мови  
Комунального закладу вищої освіти  
«Луцький педагогічний коледж»  
Волинської обласної ради

**Дмитренко Н.С.,**  
викладач словесних дисциплін  
Комунального закладу вищої освіти  
«Луцький педагогічний коледж»  
Волинської обласної ради

**Федорець М.А.,**  
викладач іноземної мови  
Комунального закладу вищої освіти  
«Луцький педагогічний коледж»  
Волинської обласної ради

### Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасний етап розвитку Української держави, яка, з одного боку, виборює свій суверенітет і територіальну цілісність в умовах російської агресії, а з іншого боку, інтегрується до європейського співтовариства на нових, демократичних принципах, загострює проблему підготовки закладами освіти конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного

розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях [8]. Це накладає особливі зобов'язання на систему педагогічної освіти, оскільки від якості підготовки вчителя залежить успішність реалізації суспільних викликів.

Професійним стандартом «Вчитель закладу загальної середньої освіти» визначено мету професійної діяльності вчителя: організація навчання

та виховання здобувачів освіти під час здобуття ними повної загальної середньої освіти шляхом формування у них ключових компетентностей і світогляду на основі загальнолюдських і національних цінностей, а також розвитку інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, необхідних для успішної самореалізації та продовження навчання [10]. Перелік фахових компетентностей засвідчує високий рівень вимог до професійних та особистісних якостей майбутніх педагогів, які мають стати провідниками інноваційних змін у всіх інших сферах суспільного життя. Ураховуючи швидкий характер змін, що відбуваються у технологіях та суспільстві, здатність фахівців, зокрема педагогічних, легко адаптуватися до мінливих умов, мислити стратегічно, проявляти гнучкість мислення, виходити за рамки усталених практик стає критично важливою для успішного виконання професійних обов'язків [5, с. 271]. Із зміною статусу вчителя від «передавача» знань на фахівця, який організовує освітній процес, особливої значущості набуває комплекс міжпрофесійних, універсальних, соціальних навичок, або *soft skills*, що обумовлюють ефективну участь у робочих і академічних процесах, визначають уміння результативно взаємодіяти в будь-яких динамічних умовах нинішнього світу та досягати успіху в професійній діяльності [9, с. 108].

**Аналіз останніх досліджень і публікацій** засвідчує, що з огляду на значущість проблеми трансформації системи освіти України як складової Болонського процесу зі створення привабливого й конкурентоспроможного Європейського простору задля формування нового покоління громадян ХХІ століття, питання формування є об'єктом активних розвідок науковців.

Питання розвитку *soft skills* висвітлені у працях науковців Н. Безлюдної, В. Давидової, Ю. Дроздової, О. Дубініної, Н. Дудник, К. Істоміної, В. Колпакової, І. Мірошник, І. Миськів, Н. Мукан, О. Сосницької, О. Спіріна, Н. Філатової, І. Шевченко, Г. Яремко та ін.

На важливості формування *soft skills* здобувачів педагогічної освіти наголошують І. Шевченко, О. Шевелер, В. Маркова, оскільки саме вони виконують функцію каталізаторів у професійному, особистісному розвитку майбутніх фахівців і забезпечують їх успіх у кар'єрі [14]. Н. Глейзер, Т. Говорова, В. Слинченко аналізують *soft skills* з точки зору професіограми сучасного педагога. Потенціал освітніх компонентів у процесі формування *soft skills* здобувачів вищої освіти обґрунтовано в наукових розвідках Н. Борбич, Н. Денисенко, С. Марчука, І. Чемерис. У публікаціях А. Бобро, Н. Грони, Л. Охріменко, І. Тимофєєвої здійснено аналіз *soft skills* майбутніх фахівців початкової освіти, доведено ефективність комплексного підходу до формування та вдосконалення *soft skills* у процесі фахової підготовки студентів педагогічного коледжу.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Ураховуючи актуальність питання підготовки висококваліфікованих фахівців початкової школи в період трансформації національної системи освіти, адаптації її до умов соціально-орієнтованої економіки, інтеграції у європейське та світове співтовариство вважаємо необхідним акцентувати увагу на розробці методичної системи формування *soft skills* студентів педагогічних спеціальностей засобами сучасних технологій навчання.

**Мета статті.** Обґрунтувати ефективність інструментів сучасних освітніх технологій як необхідної складової системи формування *soft skills* майбутніх фахівців початкової школи у процесі опанування освітніх компонентів лінгвістичного циклу.

**Виклад основного матеріалу.** У системі професійних навичок ХХІ століття, розроблених Європейським Союзом, виділяють універсальні соціально-комунікативні навички, а саме комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які не пов'язані з певною професією, але допомагають досягти успіху в будь-якій професії (*soft skills*) [11]. *Soft skills* – це науковий термін, що визначає набір рис особистості, соціальні навички, комунікативні здібності, особисті звички [15].

Формування *soft skills* майбутнього вчителя початкових класів – одне із найбільш актуальних завдань сучасного освітнього процесу вищої школи України. А. Бобро, І. Тимофєєва та ін. пропонують класифікацію *soft skills* фахівців початкової школи: 1) індивідуальні (властивість приймати рішення та вирішувати проблемні ситуації; позитивне мислення та оптимізм; орієнтація на замовника освітніх послуг і кінцевий результат); 2) комунікаційні (дружнє спілкування з учасниками освітнього процесу; урахування їхніх думок та міжкультурних, міжнаціональних особливостей; розуміння формулювання думок і висловлення власної позиції; структурування і модерування нарад; підготовка якісних презентацій, виступів); 3) управлінські (об'єднувати та мотивувати команду; працювати в команді; чітко планувати та керувати часом; передбачати та запобігати ризикам, можливим конфліктам) [3, с. 121; 13, с. 51].

Н. Безлюдна, Н. Дудник групують *soft skills* майбутніх педагогів у блоки: 1) когнітивні здібності: уміння панорамно та критично мислити, будувати зв'язки «педагог – здобувач освіти»; проєктне мислення (здатність до передбачення, цілепокладання); швидкість реакції, швидкість обробки даних; уміння творчо вирішувати педагогічні задачі; 2) діяльнісні здібності: лідерські якості, вміння керувати собою і аудиторією, вміння взаємодіяти з іншими людьми, вербальне та невербальне мовлення, вміння створювати тексти, здатність до візуалізації інформації; 3) особистісні

здібності: уміння прилюдно висловлювати свої думки (чітко, грамотно, зрозуміло викладати свої думки, зацікавити аудиторію перспективою цікавої та корисної справи, презентація себе); уміння працювати в команді (проектній групі); комунікативні можливості; вміння мотивувати, надихати, захоплювати; вміння «бачити» іншу людину; навички тайм-менеджменту, самоорганізація) [1, с. 141]. Н. Грона відзначає, що з-поміж soft skills сучасного вчителя ключовими є комунікативні навички, оскільки педагог «з сильними навичками міжособистісного спілкування вміє чітко сформулювати свої потреби, очікування до команди й оточення, уважно вислухати, як їх формують інші. Він має так комунікувати з учасниками освітнього процесу, щоб у кожного залишилося відчуття, що він був почутий та зрозумілий» [7, с. 220]. Дослідники наголошують, що нагальною необхідністю є включення здобувача вищої педагогічної освіти в основну складову освітнього середовища – діяльну, тобто пріоритетом є не передача готових знань, а вдосконалення вже набутих знань і навичок та продукування нових. Саме в процесі діяльності змінюється як навколишній світ, так і сама особистість (яка здобуває освіту), залучена в цю діяльність. Вона постійно стає іншою (в позитивному розумінні – більше організованою і підготовленою до новітньої діяльності) [6].

Ефективність комунікативно-діяльного підходу у системі формування soft skills фахівців початкової школи, за якого головними компонентами освітнього процесу стають діяльність, співпраця, саморозвиток здобувачів освіти, засвідчує досвід викладачів словесних дисциплін Луцького педагогічного фахового коледжу. У процесі опанування освітніх компонентів лінгвістичного циклу викладачами апробовані сучасні інструменти розвитку і вдосконалення soft skills майбутніх педагогів: технології проблемного навчання, технології інтерактивного навчання, інформаційно-комунікаційні технології та ін.

Імплементуючи технологію проблемного навчання у процес опанування освітніх компонентів «Практикум сучасної української мови з методикою навчання предметів мовно-літературної освітньої галузі, каліграфія», «Іноземна мова з методикою навчання», викладачі заздалегідь розміщують у класрумі завдання для самостійного опрацювання студентами: проаналізувати типові програми, навчально-методичні комплекси з предметів мовно-літературної освітньої галузі «Українська мова», «Літературне читання», «Англійська мова»; підібрати дидактичні матеріали (конспекти уроків, завдання для учнів, наочність тощо). Під час аудиторної роботи на занятті відбувається інтерактивний освітній процес: студенти презентують свої дослідження, виконують творчі завдання в парах чи групах, шукають і знаходять

оптимальні шляхи вирішення дискусійних питань методичного характеру. Наприклад, у процесі підготовки до практичного заняття з теми «Методика вивчення елементів морфеміки в початкових класах» студенти 3-го курсу самостійно опрацьовують питання: лінгвістичні основи вивчення елементів морфеміки в початковій школі, значення вивчення елементів морфеміки в аспекті розвитку мовлення школярів, завдання та етапи вивчення розділу «Будова слова», види вправ з морфеміки, використання наочності й ТЗН при вивченні будови слова. На занятті майбутні вчителі у творчих групах моделюють фрагменти уроків: «Родичі/не родичі?» (розрізнення слів з омонімічними коренями), «Родичі чи форми?» (розрізнення спільнокореневих слів і форм слів), «Грамотійки» (значення знань про будову слова для орфографічно правильного письма), «Суфікс має значення!» (стилістичні засоби морфеміки), «Бачу. Роблю. Знаю!» (лепбук як засіб засвоєння будови слова). Як наслідок, ефективна педагогічна комунікація розвиває навички міжособистісної взаємодії (робота в команді; розбудова ефективних стосунків, діалогічне спілкування, вміння переконувати; використовувати засоби вербальної та невербальної комунікації), організаційні та управлінські навички (планування освітнього процесу, організація освітнього середовища, тайм-менеджмент, стресостійкість), критичне мислення (здатність до аналізу педагогічної діяльності, рефлексія і прийняття рішень на основі рефлексії, формування критичного мислення в учнів), адаптивність і гнучкість (здатність до інновацій, готовність до змін та реформ, ініціативність, саморозвиток).

У Луцькому педагогічному фаховому коледжі активно використовуються інтерактивні технології – сукупність методів, засобів і форм організації навчання, що забезпечують активний характер взаємодії учасників освітнього процесу на засадах співпраці та співтворчості й спрямовані на досягнення поставлених дидактичних цілей [4, с. 13]. Дебатна гра як форма інтерактивного навчання є традиційною формою тематичного/модульного контролю освітніх компонентів «Українська мова за професійним спрямуванням», «Практикум з мовної комунікації». Сама сутність дебатної гри визначає активну взаємодію учасників і створює умови для формування soft skills студентів: формат – тривалий груповий проєкт (команда «за» і команда «проти»); три фази діяльності: докомунікативна (вибір суспільно значущої теми, обговорення мети та завдань, складання плану; пошук, аналіз, систематизація інформації, створення портфоліо; підготовка виступів), комунікативна (презентація і захист проєкту – проведення дебатної гри), посткомунікативна (аналіз виконаних завдань навчального проєкту, визначення результатів); чітке дотримання правил; окреслені



часові межі; критерієм визначення переможців є командна робота [2]. Перебіг і результати дебатних ігор, зокрема гри «Англійська – це єдина універсальна мова Європи?», засвідчують дієвість означеної технології як інструменту формування soft skills майбутніх учителів: особистісних (активне слухання, зрозуміле пояснення, емпатія; робота в команді; творчий підхід; гнучкість; планування, тайм-менеджмент; емоційна стабільність; аналіз, рефлексія, ухвалення рішень) і професійних (налагодження контакту з учасниками освітнього процесу; співпраця з колегами, створення партнерського середовища; інноваційні форми навчання, адаптація до потреб здобувачів освіти; вирішення складних завдань педагогічного характеру; саморозвиток удосконалення педагогічної майстерності).

**Висновки.** Soft skills – невід’ємна складова освітньої парадигми сьогодення, адже людина ХХІ століття для успішної самореалізації в особистісному, громадянському, професійному середовищі повинна відповідати вимогам суспільно-політичного, економічного, культурного розвитку свого історичного періоду. Методично обґрунтована система розвитку і вдосконалення soft skills шляхом синтезу інструментів сучасних технологій навчання у процесі підготовки педагогічних фахівців доводить свою ефективність, оскільки створює передумови для інноваційно-креативної діяльності та досягнення успіху в особистісній і професійній сфері.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Безлюдна Н., Дудник Н. Формування soft skills у майбутніх педагогів як умова реалізації професійного стандарту вчителя. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи: збірник наукових праць*. 2021. Вип. 2 (6). С.137-143.
2. Бляшевська А., Дмитренко Н., Федорець М. Полілог у системі формування комунікативної компетентності фахівців початкової освіти. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. Випуск 1. 2023 р. Луцьк: КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, 2023. С. 8-15.
3. Бобро А. А. Формування soft skills у майбутніх учителів початкової школи. *Наукові записки НДУ імені М. Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки*. 2021. № 1. С. 117-123.
4. Волкова Н. П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.
5. Глейзер Н. В., Говорова Т. С., Слинченко В. І. Soft skills сучасного педагога. *Наумовські читання: збірник тез доповідей XIX науково-методичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених* (м. Харків, 23-24 листопада 2021 року). Харків, 2022. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/26f8c2ed-3867-40bb-8ec7-186e62d49b3c/content> (дата звернення: 09.05.2025).
6. Голинський Ю. О. Проблеми та перспективи запровадження інноваційного освітнього середовища. *Оновлення системи і змісту університетської освіти: нові підходи, нова якість: матеріали круглого столу за участю радників академічних груп та викладачів факультету управління фінансами та бізнесу*. 24 квітня 2019 р. Львів: ФУФБ. 2019. С. 35-38.
7. Грона Н. Гнучкі уміння soft skills у курсі вивчення методики української мови: зміст, формування, детермінація. *Наукові записки БДПУ. Серія: Педагогічні науки*. Вип. 2. Бердянськ: БДПУ, 2021. С. 218-226.
8. Закон України «Про освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 24.04.2025 р.).
9. Мірошник І. Класифікація soft skills в іншомовній професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Шевченка*. № 21 (177). Серія: Педагогічні науки. С. 108-115.
10. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/news/informatsiine-povidomlennia> (дата звернення: 15.05.2025 р.).
11. Омелян І. 12 м'яких навичок, важливих для щасливого життя, та як їх розвинути. URL : <https://osvitoria.media/experience/12-m-yakych-navychok-vazhlyvi-dlya-shhaslyvogo-zhyttya-ta-yak-yih-rozvynuty/> (дата звернення: 01.05.2025 р.).
12. Охріменко Л. Розвиток «soft skills» як складова фахової підготовки вчителів початкових класів. *Молодь і ринок*. № 3 (211), 2023. С. 162-165.
13. Тимофєєва І. Розвиток наскрізних вмінь у процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського*. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля». 2020. Вип. 9. С. 49-53.
14. Шевченко І. А., Шелевер О. В., Маркова В. В. Розвиток soft skills у здобувачів освіти як запорука успішної професійної діяльності. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/72/56.pdf> (дата звернення: 26.05.2025 р.).
15. Rana K. Persuasion, trust, and personal credibility. URL: <https://www.diplomacy.edu/resources/general/persuasion-trust-and-personal-credibility> (дата звернення: 26.05.2025).